

BONAVENTURA DUDA – ČOVJEK S DUŠOM I FRANJEVAC SA SRCEM

(Bonaventura Duda, OFM,
14. siječnja 1924. – 3. kolovoza 2017.)

Božo LUJIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
lujic.bozo@gmail.com

Andrea FILIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
andrea.filic@zg.t-com.hr

Ujutro 3. kolovoza u 9 sati, dan nakon franjevačke svetkovine Gospe Anđeoske u Franjevačkom samostanu svetog Ivana Krstitelja u Varaždinu zaklopljena je zadnja stranica knjige života Bonaventure Duda, oduševljenoga franjevca, poznatoga hrvatskog bibličara, uglednog profesora Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, vješta prevoditelja Svetoga pisma, nadarena pjesnika, rado čitana teološkog pisca, vrsnog propovjednika, nadahnutog orguljaša i nadasve dragog i dobrog čovjeka... U hipu su zabrujala sva značajnija sredstva priopćavanja u hrvatskom medijskom prostoru, obznanjujući tužnu vijest da je Ocu otišao istinski čovjek i franjevac, čovjek velike duše i dobra i osjetljiva srca kojeg su mnogi rado slušali i susretali, koji nikog nije odbijao, nego sve svojom jednostavnošću privlačio.

Mnoge je ta vijest dostigla na godišnjem odmoru, mnoge u inozemstvu, druge opet na radnim mjestima, ali je u njima svima jednako snažno probudila osjećaj žalosti, tuge i čudni osjećaj praznine, jer je s ove zemlje otišao doista plemenit čovjek i franjevac, oblikovan u istinskom Isusovu i Franjinu duhu, pun nježnosti i suosjećajnosti prema malim ljudima, povezan s Bogom i opet u svojoj komunikaciji blizak svim ljudima bez razlike. Iako je fra Bonaventurin

životni vijek bio dug, bogat i raznovrstan, iako su i već ranije postojale brojne prigode u obljetnicama da se iznesu podatci iz njegova života, ipak na kraju i s kraja se život kao cjelina bolje vidi i svakako objektivnije prosuđuje. Čak i detalji, koji su se nekoć činili nebitnima, iz novog kuta gledanja, dobivaju svoju težinu i drukčiju ulogu.

Tako se i kod fra Bonaventure perspektiva pogleda na život protegla s njegovih blistavih uspjeha u karijeri i u životu na njegovo djetinjstvo i stupanje u franjevački red, zapravo u Provinciju svetih Ćirila i Metoda. I jedno i drugo doista je uvelike odredilo njegov cjelokupan život i bitno utjecalo na ono po čemu je Duda postao ono što je doista bio i u javnosti i u privatnom životu i po čemu je bio bez pridržaja prihvaćan i kao čovjek i kao franjevac. Znatno su bolje zacijelo bili sagledani pokretači i životne poluge fra Bonaventurina djelovanja u raznim područjima i na raznim razinama života tako da je u potpunijem sjaju došao do izražaja njegov bogat ljudski i kršćanski lik.

Fra Bonavetura je došao na svijet u malome selu Krasu na otoku Krku. Na krštenju je dobio u tom kraju posve uobičajeno ime Roko. Veoma je rano ostao bez majke, a oca jedva da je poznao. Svekoliku skrb za Roka preuzela je teta. U rodnom je mjestu s pet i pol godina života krenuo u pučku školu i pohađao je do 1933. godine. Po završetku pučke škole Roko je prešao u Rijeku, nastavivši školovanje u građanskoj školi na Sušaku. Za vrijeme svojeg boravka u Rijeci Roko je našao utočište kod časnih sestara Svetog Križa kod kojih je ministrirao na svetoj misi. Tu je upoznao franjevce s Trsata koji su dolazili služiti sestrama svetu misu. Sestre su mu stoga ostale u dobrom sjećanju ali jednako tako i u dubokoj zahvalnosti sve do kraja njegova života. Nikada nije zaboravljao njihovu ljubav koju su pokazali dječaku Roku, koji zapravo nije imao nikoga.

Nakon drugog razreda škole, Roko je došao u franjevački samostan na Trsatu s izraženom željom da ga franjevci prime kako bi kod njih radio. Franjevci su ga doista i primili godine 1935., ali ne kako bi kod njih radio, nego da bi ga poslali u Varaždin, gdje se u to doba nalazila franjevačka gimnazija. Ondje je upoznao godinu dana starijeg školskog kolegu i otad doživotnog prijatelja i suradnika o čijem je utjecaju na svoj život uvijek rado govorio, Tomislava Janka Šagi-Bunića. Po završetku gimnazije Roko je stupio u novicijat godine 1941., uzevši ime po velikom franjevačkom teologu fra Bonaventuri. Studij teologije upisao je na Katoličkome bogoslovnom fakultetu na kojem je i diplomirao 1950. godine. Svoje teološko izobražavanje nastavio je na Franjevačkom učilištu *Antonianum* u Rimu postigavši godine 1955. doktorat iz teologije na temu o dubrovačkom dominikancu Ivanu Stojkoviću. Nakon doktorata upisao je biblijski studij na Papinskome biblijskom institutu od 1955. do 1957. godine te postigao licencijat »*in re biblica*«.

Godine 1957. počinje njegova profesorska, duhovna, propovjednička i katehetska djelatnost u Zagrebu, gdje postaje asistentom, a potom prolazi sve znanstveno-nastavne stupnjeve na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu sve do umirovljenja 1993. godine. U zvanje *professor emeritus* izabire ga i potvrđuje Sveučilište 2001. godine. U više je navrata profesor Bonaventura Duda obavljao službu prodekana, a od godine 1982. do 1986. obnašao je časnu službu dekana Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu. Unatoč postignutim stupnjevima u znanstveno-nastavnom zvanju, Duda se nije dao opčarati postignutim naslovima i častima i uživati u zavjetrini sveučilišnog profesora. U otvorenosti srca, duha i uma Duda je nastavio hoditi ovim svijetom izgrađujući već ovdje na zemlji svijet Božje vladavine ne gubeći iz vida onoga malog, marginaliziranog čovjeka ali isto tako i ne odbacujući obrazovne slojeve društva.

Imajući u vidu takva Bonaventurina duhovna, ljudska i franjevačka gledišta, ne iznenađuje što je s tolikim oduševljenjem i otvorenošću duha dočekao Drugi vatikanski koncil i njegove zaključke, koje je objeručke prihvatio, a duh Koncila dalje u praksi ostvarivao. Upravo na tragu Drugoga vatikanskog koncila dogodilo se i pokretanje *Glasa s Koncila* zajedno sa subratom fra Zorislavom Lajošem, iz čega se u narednim godinama rodio današnji *Glas Koncila*. Bilo je to daleke 1963. godine, a to je u to doba imalo značenje snažnoga pro-ročkog poteza.

Još je znatno značajnije i dalekosežnije bilo pokretanje i priređivanje novog prijevoda Biblije na hrvatski jezik zajedno s književnikom Jurom Kaštelanom i cijelim timom drugih književnika, koji su zajedno s Bonaventurom u kratkome vremenskom razdoblju odradili golem posao. Biblija je potom objavljena u izdavačkoj kući Stvarnost, a Duda je bio urednik tog izdanja, na što je bio osobito ponosan. I doista, priređivanje i izdavanje Biblije na hrvatskom jeziku bilo je za ono vrijeme nadasve važan nacionalni i vjerski pothvat ostvaren u plodnoj suradnji bibličara i književnika.

Bonaventura je zajedno s fra Jerkom Fućakom, također bibličarem i profesorom na Katoličkome bogoslovnom fakultetu, preveo s grčkoga jezika Novi zavjet, koji je kasnije ušao u Bibliju u izdanju Kršćanske sadašnjosti, a zajednički su također priredili i novi hrvatski *Lekcionar* u dvanaest svezaka za potrebe liturgijske prakse. Isto tako je s fra Jerkom sudjelovao i u prijevodu *Rimskog misala* i *Časoslova*, koji i danas svakodnevno molimo. Mnogo je pridonio svojim marnim radom u kauzama za ispitivanje svetosti fra Vendelina Vošnjaka, kardinala Alojzija Stepinca, fra Ante Antića, fra Alekse Benigara i Marice Stanković. Djelatna je bio i u izdavačkoj kući Kršćanska sadašnjost te u Teološ-

kom društvu »Kršćanska sadašnjost«. U svojem dugom i nadasve duhovno bogatom životu napisao je brojne znanstvene, stručne i popularne članke. Za naš je časopis, *Bogoslovsku smotru*, napisao tridesetak znanstvenih radova te preko četrdeset ostalih priloga – prikaza, recenzija, izvješća, nekrologa, crtica... Napisao je i brojne knjige, a sve su bile usmjerene prema praktičnom životu i potrebama ljudi. Osobito je bio oduševljen tajnom Božjeg utjelovljenja, pa je Božić za Dudu bio ne samo najdraža svetkovina nego i tema najrazličitijih teoloških i glazbenih varijacija. Kada bi se u božićnom vremenu znao prihvatiti orgulja u franjevačkoj crkvi na Kaptolu, ti su dragocjeni trenutci bili pravo očitovanje da okupljena zajednica slavi rođenje onoga kojega je tako rado nazivao »svijeta razveselitelj«.

Usporedo s tim akademskim i znanstvenim poslom fra Bonaventura je bio jednako tako strastveno zauzet i u raznim oblicima pastoralnog djelovanja: iznadprosječno glazbeno nadaren bio je poznat kao izvrstan orguljaš, uspješno se ogledao i kao skladatelj, a osobito je bio rado slušani propovjednik u crkvi sv. Franje na Kaptolu. Na njegovu su misu dolazili vjernici iz svih dijelova Zagreba, jer je govorio evanđeoskim jezikom razumljivim svakome, kao čovjek koji ima dušu i koji osjeća bilo svojeg naroda i poznaje njegove nevolje. To je mogao osjećati jer se dao posve prožeti bilom Božje riječi. Već sam način na koji je čitao evanđelje snažno je djelovao na slušatelje. Čitao ga je onako kako je Božja Riječ došla na svijet – nenametljivo a opet sa snagom prodrijeti u sve zakutke svake ljudske duše. Njegove propovijedi nisu ni u kom slučaju bile puko moraliziranje ili karanje vjernika iz neke svoje vlastite »nepogrešivosti«, s visoka, s oltara, nego doista navještaj Vesele vijesti, koja je oslobađala život okovan nevoljama i ujedno ga pokretala prema boljemu i novomu, koja je snagom odozgor privlačila ljude i nosila ih oslobođene dalje u životnu svakodnevicu. Zbog toga je među brojnim slušateljstvom bio cijenjen, poštivan i rado slušan kroz duga desetljeća u franjevačkoj crkvi sv. Franje na Kaptolu. Ne bi se također smjelo izgubiti iz vida da je bio prisutan i u medijima: vrlo često je gostovao na Hrvatskoj televiziji, koja je o njemu snimila i film pod nazivom *Manji brat fra Bonaventura Duda* (2009.). Kroz neke je kadrove toga filma javnosti, opet nenametljivo, otvorio intimu svoje bliskosti s Bogom. Scena u kojoj polagano hoda samostanskim hodnikom i sebi specifičnim šuškvim glasom ponavlja riječi »Isuse Bože« otkriva čovjeka duboke molitve, vjere, povjerenja i ljubavi prema svojem Spasitelju.

Zbog svoje ljudske otvorenosti i franjevačke skromnosti, zbog neposrednosti u komunikaciji, zbog ideološke neopterećenosti i zbog svojeg životna stava da spaja a ne da razdvaja ljude, fra Bonaventura bio je, a vjerojatno će

dugo vremena i ostati, jedan od »najtrofejnijih« franjevacu ne samo svoje provincije nego i znatno šire. Na ovom je mjestu teško i nabrojati sva priznanja i pohvale koje je tijekom svojeg života i rada u raznim prigodama dobio kako od crkvenih tako i od svjetovnih vlasti, iz domovine ali također i iz inozemstva. U ime Republike Hrvatske odlikovan je Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića, a godine 2004. dobio je znanstvenu nagradu *Annales Pilar* Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar. Godine 2008. na Evangeličkom teološkom fakultetu u Osijeku primio je Ekumensku povelju za zasluge u biblijskom ekumenizmu o 40. obljetnici izlaska Zagrebačke Biblije. Godine 2010. kardinal Josip Bozanić mu je na proslavi 60. obljetnice svećeništva prenio odlikovanje pape Benedikta XVI. – križ *Pro Ecclesia et Pontifice*. Generalni ministar Reda manje braće fra Jose Rodriguez Carballo dodijelio mu je Medalju 800. obljetnice Reda u ime sve braće Reda kao znak duboke zahvalnosti za njegovo franjevačko djelovanje. Godine 2014. dobio je Medalju Grada Zagreba za zasluge i postignuća za duhovnost i kulturu, a od godine 2010. dopisni je član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Razredu za društvene znanosti.

Nije fraza ustvrditi da je fra Bonaventura Duda bio doista čovjek duha, u duši istinski sin svetog Franje koji je volio franjevaštvo jer mu je franjevačka zajednica bila nadomjestak majke koje se jedva sjećao. Franjevaštvo je živio, o franjevaštvu je pisao, o franjevaštvu je propovijedao – u potpunosti je nosio u sebi duh svetog Franje, ali i Isusov duh, jer je Franjo slijedio duh evanđelja. Osobito je častio Blaženu Djevicu Mariju kao svoju majku ali i kao Majku Crkve. Svoju nadu stavljao je u njezino majčinsko srce. Možda je Marijina majčinska dimenzija kojom se dao protkati bila razlogom da se ponekad, baš kao brižna i nježna majka, nije libio zaplakati – bilo od radosna ganuća, bilo od bolne sućuti – nad ljudskim sudbinama. Nije to bio znak slabosti nego znamen izgrađena čovjeka.

Fra Bonaventura se radovao ne samo svojem nego i tuđem uspjehu. Poticao je mlađe kolege bibličare, ali i druge, da pišu i objavljuju i dijelio je s njima radost njihova uspjeha. Kada mu je netko od kolega donio objavljenu knjigu na dar, Bonaventura ju je sa zahvalnošću i nekom zanimljivom otmjenošću primao i odmah se zanimao za sljedeće djelo toga kolege. Svojim pozitivnim stavom nukao je druge da napreduju i nije ni najmanje u sebi osjećao ljubomoru ili zavist zbog toga. Štoviše, u susretima u kojima bi tražio drugoga da mu govori o sebi, s ušitom bi i divljenjem znao zanosno komentirati: »Isuse Bože!«, a susret bi redovito završavao blagoslovom. I kada je otišao u zasluženu mirovinu, često se – diskretno, ali sa zanimanjem koje nije imalo ni tračka neke zlonamjerne znatiželje – raspitivao o tome što se događa na Fakultetu, kako su profesori koji su ondje nakon njega ostali, kako studenti studiraju.

Uostalom, fra Bonaventura je bio na poseban način povezan s ljudima svih slojeva, od onih najviših do onih najnižih, od lijevih do desnih, od onih slabo obrazovanih do onih s vrhunskom naobrazbom – nije nikoga izuzimao, svi su oni bili u vidokrugu njegova zanimanja. Ta duboka ljudska i kršćanska utkanost odnosa u biće naroda bez ikakvih predrasuda ili ideološke isključivosti, došla je osobito do izražaja kad je odjeknula vijest o njegovoj smrti. Kao da je život zastao jer nije bilo gotovo ni jednoga značajnijeg medija u Republici Hrvatskoj a da nije s iskrenim poštovanjem i dubokom sućuti objavio tu tužnu vijest, koja je prodirala duboko u srca ljudi. Iako se u životu nije aktivno bavio dnevnim politikom ni u jednome razdoblju svojeg života, iako u svojoj redovničkoj zajednici nije obnašao neke značajne provincijske službe, ipak je primio sva moguća priznanja: crkvena i državna, redovnička i dijecezanska, znanstvena i nastavna, kao i izraze sućuti brojnih ljudi koji su došli s raznih strana. Za fra Bonaventuru može se ustvrditi da je jednostavno ušao u kolektivnu memoriju svih slojeva društva – od onih s ruba pa do onih na vrhovima, kako Crkve tako i države, ali je zacijelo i u Božjem sjećanju pronašao svoje mjesto, onaj »kutak u raj« za kojim je toliko čeznuo i kojemu se toliko nadao i radovao. Na koncu, za koji se cijeloga života pripremao, hodočasteći na Mirogoj kad god bi mogao, pa i onda kada su ga fizičke snage već napuštale i kada je, ne samo slikovito, nego i stvarno, Bogu povjeravao svoj štap.

Zbog toga što je fra Bonaventura bio čovjek koji povezuje a ne razdvaja, koji uključuje a ne isključuje, koji prihvaća a ne odbija, cijenili su ga i poštivali mnogi i ne samo kršćani, što se, uostalom, moglo vidjeti i na njegovu ukopu. Oko njegova lijesa okupili su se obični i mali ljudi, ali isto tako i učeni znanstvenici, sveučilišni profesori i akademici, sindikalni predstavnici, franjevci i dijecezanski svećenici, provincijali i velik broj biskupa. Sve ih povezivala u jedno velika ljudska i franjevačka duša, prije svega čovjeka, a potom i uvjerenog franjevca, otvorena i duhovna svećenika fra Bonaventure, koji je neumorno u svojem životu stvarao mostove među ljudima, navješćujući Božji mir i spasenje svima. Po svojoj ljubavi prema svim ljudima kao i prema svemu stvorenom hodio je stazama Isusa Krista i Franje Asiškoga i svjedočio veličinu i ljepotu kršćanstva i franjevaštva. Na kraju treba reći da je fra Bonaventura bio čovjek s velikom dušom i franjevac s otvorenim srcem. Na taj je način kod ljudi podigao sebi spomenik tvrđi od mjedi, a kod Boga osigurao kutak u njegovu sjećanju i ljubavi.